

Rögök a profizmushoz vezető úton

Február 20-án megszületett a határozat: hivatásos státuszban, három együttest átfogó önálló intézmény részeként működik tovább a Szolnoki Szimfonikus Zenekar. A határozat több év konfliktusokkal teli küzdelmeinek eredménye, és természetesen nem jelenti, nem jelentheti a küzdelmek végét. Az alábbi beszélgetés az intézmény igazgatójával, (egyben a zenekar karmesterével), Bali Józseffel és Patkós Imre igazgatóhelyetessel készült.

B. J. – Ennek a lépésnek is lényeges eleme volt a véletlen – mint szinte mindennek a világon. A csírája már több, mint harminc éve „lélegzett” – 1965-ben kaptam megbízást arra, hogy szimfonikus zenekart szervezzek és vezessek Szolnokon. Tizenhárom színházi muzsikussal és mintegy húsz zenetanárral számolhattam a városban, akikhez még színvonalasan játszó amatőrök is társultak. Az első években teljesen amatőr alapon munkálkodtunk, később kaptunk némi próbapénzt. Amikor félprofivá vált a zenekar, már viszonylag rendes próbagázsit tudtunk fizetni. Alapvető feladatunk az ottani régió zenei igényeinek kielégítése volt, aminek gerincét sok ifjúsági koncert alkotta. Voltak kudarcok, de azért sikeres volt a működésünk.

– Mennyire kellett kézben tartania a zenei irányítás mellett a zenekar egyéb dolgait?

– Nagyon fontos volt, hogy erre képes voltam. Talán nem szerénytelenség azt

állítanom, hogy nem jutottunk volna el idáig, ha nem élek ott a városban, nincs sok ismerősöm, nem tudok hova lépni a legkülönbözőbb problémák felmerülésekor. Sok kollégámat ismerem, akik Budapestről kezdtek szimfonikus zenekart alapítani vagy vezetni. Ez a távirányítás azonban nemigen vált be. Talán azért mondhat a hasonló nagyságú városok közül (Szombathelyen kívül) egyedül Szolnok egy hivatásos szimfonikus zenekart magáénak, mert én magam is Szolnokon élek.

– Hol volt vagy hol van az együttes adminisztrációs központja?

– Valójában a szervezés maga nem kötődött semmilyen irodához. Gazdasági ügyeinket a Szigligeti Színház gazdasági irodáján intézték, amiért mi az érdekeltek némi fizetést juttattunk. Más hivatalka kapcsolódási pontunk nem is volt.

– Ebben a kellemes állapotban mégis jelentős változás következett be az elmúlt időszakban. Mi váltotta ezt ki?

– Az események 1995-re vezethetők vissza. Ekkor, egy új színházvezetés új koncepciója alapján született egy ötlet, amely szerint a szimfonikus zenekar beleolvadna a színházi struktúrába. Alapvető feladata a színház zenei kiszolgálása lenne, és évente néhány alkalommal önálló hangversenyt adhatna. Nem láttam biztosítottak ebben a formában a zenekar szakmai irányítását, valós egzisztenciáját. Nem szerettük volna feladni önállóságunkat sem. Megkérdeztem azért a zenekart is: jobb anyagi feltételek mellett hajlandók-e lemondani autonómiájukról? Úgy döntöttek a tagok, hogy inkább önálló szimfonikus zenekarként működünk tovább. A színház által felajánlott mintegy hatszoros bér azért megtette hatását: tizennyolcan oda szerződtek. Ez nagyon nagy arány egy 48-50 tagú szimfonikus zenekarban. Romboló volt ennek a lépés-

nek a morális hatása is, hiszen azok a zenészek továbbra is játszanak velünk, ha színházi elfoglaltságuk engedi, és a feszültségek szinte tapinthatóak. Pedig én is felemeltem a zenekar gázsiját 50%-kal.

– Honnan szerzett pénzt az emeléshez?

– Arra gondoltam, hogy a város vezetése nemcsak a színháznak asszisztál, hanem nekünk is; reméltem, hogy a zenekar sem mostohább gyermek a színháznál. Kicsit naiv voltam, mert még cifrább dolgok is történhettek volna, ha nem állunk a sarkunkra.

A gázsi felemelésével menteni tudtam valamennyire a helyzetet, a pénzünk azonban októberre elfogyott. Szerencsére van egy alapítványunk, amire addigra négy és fél millió forint gyűlt össze – kunyeráltunk, voltak felajánlások és nem nyúltunk hozzá, csak akkor, októbertől decemberig. Ha ez nem lett volna, a színház eredeti koncepciójának kellett volna megvalósulnia.

– Az 1996-os évet azért még nem a mai, hivatásos státuszban kezdte a zenekar?

– Egyesületi formában működöttünk akkor, de meg kell vallani, nagyon rossz lelki állapotban voltak a muzsikuskok. Számos konfliktus keletkezett az ittmaradtak és a színházhoz szerződtek között, pedig én nem tudtam haragudni arra, aki élt a lehetőséggel, és a mai zenészvilágban igen szépnek számító pénzért vállalt munkát. A lényeg azonban az, hogy együtt maradtunk.

– Milyen lépésekkel építették a mára már megvalósult teljes önállóságot?

– Először is teljesen leszakadtunk a színházról; a kötődés ugyan nem volt szoros, de a gazdasági ügyeinket is inkább elhoztuk onnan. Ennek nem érzelmi okai voltak, hanem gazdaságiak. A színház, mivel a mi költségvetésünk oda tartozott, megkapta ugyanis az utánunk járó „fej-

kvótát” az önkormányzati és államkasz-szából, de ebből nekünk egy fillér sem jutott. Ugyanakkor kimaradtunk azokból a pályázati lehetőségekből, amik célzottan a szimfonikus zenekarokat illetik, hiszen színházi zenekarként deklaráltak minket. A város három hivatásos együttese – a Bartók Kórus, a Liszt Ferenc Kamarazenekar és a Szimfonikus Zenekar – önálló intézményként folytatta a munkát.

– *Nem esett ebben a helyzetben rosszul a zenekarnak, hogy miközben többen igyekeznek kihúzni a talajt a lába alól, szerződtek a Liszt Ferenc Kamrazenekart, ami ugyan minden kétséget kizáróan csak használ Szolnok hírnevének, de talán bánthatja az évtizedek óta itt élő és dolgozó, éppen létbizonytalanságban lévő muzikusokat?*

– Voltak ilyen zöngék, amiket csak az csendesített, hogy a Liszt Ferenc Kamarazenekar és személyesen Rolla János is pontosan érezte a helyzet fonákságát, és határozottan mellettünk exponálta magát a város vezetésénél ebben az ügyben. Annyira amorálisnak találta a helyzetet, hogy pozitív megoldás hiányában az együttes Szolnokról való kivonulását emlegette. Ő is úgy ítéli meg, hogy bázisként a szimfonikus zenekart kellene működtetni, amely ellátja a színházi szolgálatokat is. Még Debrecenben is így van ez, ahol komoly operajátszás folyik. Csak nálunk akarták éppen fordítva megvalósítani.

– *Mi lett a tiszta helyzet?*

– Bejelentettük az önkormányzatnál, hogy eljövünk a színháztól és egyesületi formában működünk tovább. Tisztes egyesületi támogatást is kaptunk az önkormányzattól, vállalva valamennyire az infláció követését és a zenekar fokozatos felépítését, kibővítését. Megvolt tehát az anyagi bázis a profizmus megalapozására. Növelni fogjuk azok arányát, akik főállásban dolgoznak a szimfonikus zenekarban.

Két ötlet merült fel: egyik, hogy a végzős főiskolások körében ismertté tesszük ezt, mint állás lehetőséget. Másfelől bizonyára vannak olyan munka nélkül létező zenészek, akiknek több, mint három hónapja nincs állásuk és mint közhasznú munkát felkínáljuk a nálunk betöltendő zenekari státuszok némelyikét.

Kell persze némi idő míg kiderül, ki az, aki ittmarad. nem is szakmai, hanem emberi jellegű problémáktól tartok.

– *Hány olyan tagja van a zenekarnak, akinek ez a főállása, akinek ez az elsődleges munkája?*

– Év végére húsz-huszonkettőre tervezük ezeknek a tagoknak számát, ami évenként négy-öt fővel emelkedik (?) majd. Kezdetnek ezt nem tartom rossznak. Ez valójában egy vonós stáb.

– *A személyi feltételek tehát adottak, vagy legalábbis ígéretesek. Ez azonban nem elég egy igazán jó szimfonikus hangzás kialakításához. Milyen hangszerállománya van az együttesnek? A zenekarnak piac kell, piacot jó hangzással lehet szerezni, ahhoz hangszerek kellene, a hangszerek pedig pénzbe kerülnek, mégpedig rengeteg pénzbe.*

– Pályázatunk minden irányba, hogy hangszerparkunkat kiegészítsük és följavítsuk. Mostani hangszerállományunk figyelemreméltónak mondható a több évtizedes gyűjtőmunka eredményeként, de természetesen további kiegészítésekre szorul még.

– *A muzikusok hány százalékának van olyan hangszere (különösen ami a vonósokat illeti), amire azt meri mondani, hogy méltó a feladatára?*

– Talán a felének. Sok kolléga spórolt éveken át jó hangszerre, és be is szerezték azokat. Mindig csodáltam áldozatkészességüket.

– *Milyen a kottaállománya a zenekarnak?*

– Nem rossz. Hosszú évtizedeken át, különösen a rendszerváltás előtt, minden évben jelentős összeget szántunk kottavásárlásra. Most azokat használjuk, vagy megpróbálunk nagyon kedvezményes feltételekkel kölcsönözni.

– *Nem kétséges, hogy egy új hivatásos zenekarnak komoly marketing tevékenységre van szüksége akkor is, ha valójában már évtizedek óta működik valamilyen formában. Ez kinek a feladata?*

– Egyelőre mi még mindeneseek vagyunk. Legfőbb segítségem Patkós Imre zenekari igazgató helyettes. A teste szabott feladatköröket majd ezután fogjuk kialakítani.

– *Patkós úr, mi az Ön dolga a zenekar működése, a fellépések szervezése kapcsán?*

P.I.- Ezt így nem tudnám felsorolni. A dolog minden esetre ott kezdődött, hogy

amikor egyesületté alakultunk, megválasztottak az egyesület elnökének. Ezzel az addig Bali feladatkörébe tartozó minden olyan munkát, ami a szervezéssel, koncert- és muzikus-szerződésekkel, programegyeztetéssel kapcsolatos munkát, az önkormányzattal és az átalakulással való minden adminisztrációs és lobbytevékenységet meg kellett tanulnom elvégezni. Egyszer csak azt vettem észre, hogy ránk omlott a rengeteg teendő, szaporodtak a felkérések, akik a zenekart keresték előbb-utóbb engem is megkerestek telefonon. Meg kellett tudni szervezni a próbarendet, szerződteni kellett a kisértőket, pályázatokat kellett írni, szembeültünk a gazdálkodással járó teendőkkel – végtére is kikerültünk az államháztartáson kívülre. Apparátusunk mindegyike nem volt, csak egy zenekari titkár, aki rendben tartotta a jelenléti íveket, buszt rendelt. A három együttes intézménnyé szervezése, ami most február 20-án, az önkormányzat döntésével ért véget, rengeteg megbeszélést, egyeztetést igényelt. Ez volt a feltétele annak is, hogy ne csak az önkormányzat által jóváhagyott pénzzel tudjunk gazdálkodni, hanem más forrásokhoz is hozzájussunk. Csak így tudunk jogszerűen pályázni. A jogszerűséghez igazgató kell – megbízottként ezt a funkciót most Bali József látja el, a pályázatot pedig kiírtuk. Az intézményen belül mindhárom együttes egy-egy alegységet alkot. Az igazgatóhelyettesek a művészeti vezetők – Rolla János, Molnár Éva és én.

Nem alkalmazhatunk külön gazdasági szakembereket, hiszen ezt az államháztartási törvény nem teszi lehetővé. Kell azonban a három együttest felölölő intézménynek egy gazdasági-könyvelési háttér; mindezt azonban megteremteni tetemes költség, és erre nem kérhettünk pénzt az önkormányzattól, hiszen az átalakulás egyik alapfeltétele éppen az volt, hogy nem igényel többletkiadást. Részben önálló gazdasági intézményként kezdtünk tehát működni, amelynek egy zenei általános iskola gazdasági apparátusát jelölte ki a város. Közel van a zeneiskolához, jó közöttünk a viszony.

– *Hol van a szimfonikus zenekar rendszeres próbahelye?*

– A Városi Művelődési Központ színháztermében.

– *Bali úr, költségvetésének hány százalékát tudja kigazdálkodni maga a zene-*

kar?

– 28-30 millió forinthez szeretnék még ötmillió forintot hozzátenni; 33-35 millió forintból meg lehet oldani az 1998-as év költségvetését. Az önkormányzati határozat értelmében az onnan biztosított költségvetés évről évre gyarapszik részben az infláció mértékével, részben pedig a zenekar bővítéséhez szükséges új tagok számára biztosított pénzzel.

– *Van-e kereslet a zenekar munkájára, helyesebben nő-e ez a kereslet olyan mértékben, ahogy maga a zenekar egyre professzionistább jellegűt?*

– Két sorozatnyi ifjúsági hangversenyünk van minden évadban, ez 22-23 koncertet jelent. Ezt a tevékenységet 25-30 éve folytatjuk ebben a régióban, sajnálnánk, ha valami miatt abba kellene hagynunk, de ez a veszély nem fenyeget.

– *Az új feltételek mennyire adtak Önnek szárnyakat a repertoár megújításában, kibővítésében? Hívják-e rangos szólistákat, szerződtenek egyes alkalmakra vendégkarmestereket?*

– Az átalakulással nagyon megszapordott a munkám. A korábbi felkéréseknek, amit elvállaltam, eleget teszek, de egyre több vendéget szeretnék hívni. Ez jó a zenekarnak, jó a közönségnek. Ami a koncerteket illeti, egy olyan régióban, mint Szolnok, érdemes a környék számos gyönyörű templomára is építeni a koncertek szervezésekor. repertoárunk bővülését is éppen ezek a lehetőségek határozták meg: sok oratóriumot játszunk és nagyon sok olyan művet, amit kamarazenekarral a templomokban adunk elő. Ez azért is nagyon jó, mert a zenekar hivatásos magjának állandó és rangos elfoglaltságot biztosít. Szerencse, hogy a templomok és a közönség részéről erre komoly igény is van.

– *Mi a közeljövő kiemelkedő programja?*

– Április 20-án Verdi Requiemje Misura Zsuzsa, Németh Judit, Wendler Attila és Kovács Kolos közreműködésével. Aztán jön egy vendégkarmester Izraelből (Louis Gorelik), és tervezgetjük az őszi koncertek szólistavendégeit. Jóformán napok teltek csak el azóta, hogy tisztában vagyunk anyagi kondícióinkkal, és ez lehet csak az alapja fantáziánk elszabadulásának.

– *Mennyire adott külföldi fellépések lehetősége?*

– Él egy hosszú évek óta tartó finn kapcsolatokunk. Matti Oikanninen orgonaművész éppen júniusban jön hozzánk és vezényel majd hat Haydn Stabat Matert – finn kórus, finn szólisták és a mi zenekarunk közreműködésével. (Pontosabban vonósaink közreműködésével, mert a műben alig szólalnak meg fúvós hangszeresek.) Megyünk Franciaországba Vivaldi Glorijával és Schubert G-dúr miséjével.

– *Az anyagi feltételek ismeretében elképzelhető, hogy jövő ilyenkor esetleg már egy évre előre tudják, mikor milyen kötelezettsége lesz a zenekarnak?*

– Erre feltétlenül szükség van. Továbbra is számítani szeretnénk színházi muzikusainkra és abban bízunk, hogy a programot előre az asztalukra tesszük, egyszerűbbé válik az időbeosztás és a próbarend kialakítása. Előre tervezés nélkül nem tudunk komolyabb művészeket szerződtetni.

P.I. – Tavalay 50 koncertünk volt, ezek többsége hagyományos, visszatérő felkérés. A problémánk inkább az, hogy zsúfolt a naptárunk, nem pedig az, hogy ne lenne munkánk. Merészebbek is lettünk amiatt, hogy költségvetési biztonság van a háttérben. Emellett természetesen pályázunk is, hiszen vannak olyan hangversenyek, amelyeket csak pályázati pénzek birtokában tudunk megvalósítani.

Arra törekszünk, hogy egy-egy igényesen, sok idő ráfordításával előkészített programot minél több és minél rangosabb helyen tudjunk eljátszani. A Haydn Stabat Materrel például a Mátyás templomba, az esztergomi bazilikába és a tihanyi apátságba megyünk, majd augusztusban Finnországba visszük.

– *Terveznek-e CD-felvételt?*

– Feltétlenül. Pályáztunk rá, de akkor is megcsináljuk, ha történetesen nem kapnánk pályázati pénzt.

– *Hogyan ítéli meg muzikusait, melyik stílus az, ami ennek a régi-új együttesnek igazán testhezálló?*

B. J. – Ezt nyilván a létszám is meghatározza valamennyire. Úgy gondolom, a klasszikus és korai romantikus repertoár az, ami számunkra a legmegfelelőbb. Nagy alapapparátusúra bővíteni a zenekart állandó tagokkal azért sem érdemes, mert általában kisebb színpadokon játszunk, ahol 48-50 muzikus tud megfelelő körülmények között dolgozni. Sok barokk darabot, oratóriumot is játszunk természetesen és – mint minden ilyen együt-

tesnek – megfelelő opera- és operettrepertoárunk van. Ez alatt nem teljes színpadi műveket, hanem inkább gálaestek anyagát kell érteni.

– *Melyek a zenekar fellépéseinek állandó helyszínei?*

– Olyan helyeken is játszunk rendszeresen, amelyekről szinte senki sem gondolná, hogy ott hangversenyek is vannak. Martfűn szép, nemrég épült katolikus templom és egy kicsi, de gyönyörű református templom van. Jászberényen figyelemreméltó zenekedvelő közönség van. Törökszentmiklóssal kapcsolatban is jók az élményeink. Szolnok megyében sok állandó helyünk van, ahonnan mindig megkeresnek minket és mindig reklamálnak, hogy mikor megyünk már végre. Hat-hét olyan város is van, ahol szerződésünk van a polgármesterrel: ők rendszeresen utalnak át egy (többnyire szerény) összeget a számlánkra, mi pedig évadonként kétszer-háromszor adunk ott hangversenyt. Így mi is tisztában vagyunk az igényekkel, folyamatos kapcsolatban vagyunk a „gyökereinkkel”. Kiszűrődnek a véletlenek, a rossz választások, amikkel esetleg fölöslegesen terhelnék a költségvetésünket.

Külön öröm, amikor kevésbé népszerű, ritkán megszólaló darabbal készülünk és annak van nagy sikere, mert az a közönség nyitottságát és fogékonyságát reprezentálja.

– *Kapnak-e szakmai segítséget a Liszt Ferenc Kamarazenekartól?*

– Eddig is kaptunk és ezután is fogunk. A zenekar tagjainak nagyon fontos az az élmény (és tudás), amit időről időre megosztanak velünk.

– *Mennyire számíthat ebben a műhelymunkában saját szólamvezetőire?*

– Vannak köztük nagyon jók is, de általában a legtöbbjük tisztességesen elvégzi a munkát. Egyes szólamokban éppen próbálgatjuk a lehetséges megoldást. A helyzet az, hogy emberileg nagyon óvatosnak kell lennünk. Hosszú éveken át, egészen a bizonyos színházi „bombáig” ez a zenekar egy nagyon összetartó, jó közösség volt. Ez még most is érezhető; az évtizedek óta nálunk játszó tagokat tehát továbbra is ugyanolyan megbecsülésnek kell öveznie, mint amikor még amatőr-félatőr státuszban működtek. A régi értékek megtartásával kell lépésről-lépésre előrehaladni.

Tóth Anna